

TOPLUMSAL AHLAK VE HUKUKUN KESIŐTİĐİ NOKTADA KADIN SORUNSALI

Zeynep ÜSKÜL ENGİN*

Hukuk ile Ahlak Arasındaki İlişki:

Hukuk ile ahlak arasında benzer birçok yön bulunduğu gibi ayrıŐan birçok nokta da bulunmaktadır. Ahlaki davranıŐ, düŐünce, duygu ve eylemde “iyi” ile “kötü” arasındaki ayrımın yapılması olarak tanımlanır. Hukuksal davranıŐ ise “haklı” ve “haksız” arasındaki ayrımı esas alır ve amaç adaletli bir sonuca ulaŐmadır. Hukuk insanlar arası iliŐkileri adalet ilkesine göre düzenlemeyi hedef alırken insani iyinin sağlanmasının altyapısını da hazırlamaktadır.¹ Hukuk ve ahlak ilişkisinde, hukukun düzeni kurma, toplumsal barıŐı sağlama ve pratik yarar yanında ve adaleti gerçekteŐirme hedefi olarak ortaya çıkıŐı ahlakla asıl kesişme noktasını oluŐturur. Hukukla ahlakın ayrıŐan yönlerini bir kenara bırakıŐsak her ikisinin de bir “iyi”yi içerdiği, hukukun ahlakta olduğu gibi belirli bir “iyi” hedefine yöneldiği –ki buna adalet diyoruz- bilinmektedir.² Yani hukuk aından da bir “iyi” ve bir “kötü” vardır ve bu nedenle belirli bir değer anlayışının taŐıyıcısı olarak karŐımıza çıkar. Yasa, yasalara uyan ve onları dayatan topluluğun çoğunluğu tarafından savunulan tutumları, öncelikleri ve değerleri yansıtır ve bunları idealize eder.³ Bu noktada birçok alanda değer yargılarıyla ötülü ahlakın hukuk ile kesiŐtiĐini söylemek mümkündür. Toplumlarda her zaman bireysel iyiler gibi toplumsal iyinin de ne olduğuna ilişkin bir kanaat bulunmuŐtur. Bu nedenle hukukla ahlak arasında konu ve içerik aısından bir birlik olabildiğini, hukukun ahlak kurallarının gerçekteŐmesine olanak sağladığı, diğer yandan ahlakın da hukuku desteklediğini ifade edebiliriz.⁴ Ayrıca ahlaka aykırı düŐen pozitif bir hukuk kuralı aynı zamanda kamu yararına aykırılık nedeniyle anayasaya aykırılığı iddia edilebileceği gibi, böyle bir giriŐim olmasa da uzun vadede yürürlükte kalamayacağını söylemek mümkündür.⁵

Her ne kadar ideal kurallar olarak kabul edilseler de hukukla ahlak arasındaki bir başka ortak nokta her ikisinin de statik olmamalarıdır. İlk baŐlarda deĐiŐmez iyiler olarak ortaya çıkmış olsalar ve değer yüklü önermelerin bazılarının ömrü diğerlerinden daha uzun olsa

* Doç. Dr. Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

1 Tepe, Harun; “Hukuk ve Etik: Hukukun Etik Temelleri”, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, İstanbul Barosu Yayınları, 2005, s. 58.

2 IŞıktaç, Yasemin; Hukuk Sosyolojisi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2008, s. 125-126.

3 Billington, Ray; Felsefeyi Yaşamak, Çev.: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011, s. 115.

4 Aral, Vecdi; Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992, s. 82.

5 Dabin, Jean; Théorie Générale du Droit, Bruxelles, Etablissements Emile Bruylant, 1953, s. 294.

bile ölümsüz oldukları söylenemez. Kültürel normlar olarak adlandırılacak normlar⁶ bazı doğal ve toplumsal koşullar ile farklı kültürlerin insan anlayışlarıdır; bu nedenle belirli bir coğrafyada, belirli tarihsel dönemde mevcut insan davranışlarının yansımalarıdır. Bu normların işlevi toplumda düzen sağlamak veya mevcut düzeni korumaktır. Bu koşullar devam ettikçe işlevselliklerini korurlar, ancak koşullar değiştiğinde işlevlerini yitirirler ve varlık nedenleri ortadan kalkar. Geleneklere ilişkin normların böyle normlar oldukları açıktır.⁷

Ahlakla hukuk arasındaki ilişkiye dikkat çekerken eklenmesi gereken bir nokta daha vardır: genel geçer olan ve ahlaka dayalı normların hukuk normuna dönüşmesi mutlaka adil sonuçlara ulaşılacağına garanti etmemektedir. Burada sözkonusu olan alışkanlıkların, geleneklerin toplumsal ahlaka uygun ancak insan haklarına aykırı bir durum oluşturmasıdır. Örnek vermek gerekirse A.B.D.’de köleliğin kaldırılmasından sonra dahi Afrika kökenli insanlara karşı alınan tutumlara ayrımcılık denilmemektedir.

Bir başka sorun ise bu tür kuralları uygulayacak olan yargıcın da kişisel ahlaki yargıların devreye girme olasılığıdır. 1987’de ülkemizde (Çankırı) bir yargıcın verdiği karar çok çarpıcı bir örnek olarak zihinlere kazınmıştır: Dava konusu olayda kadın kocasından şiddet görmüş, buna dayanarak da boşanma davasını açmıştır. Yargıç (Mustafa Durmuş) ise davacının gösterdiği delilleri görmeye gereksinim duymadan kararında “Kadının sırtını sopasız, karnını sıpasız bırakmayacaksın” diyerek boşanma talebini reddetmiştir.

Ahlaka dayalı her hukuk normunun ideale yöneldiğini peşinen kabul etmek mümkün değildir. Ahlak ile hukuk arasında kurulan bağlantı norma dönüştüğünde bir de bunun insan hakları süzgecinden geçirmek gerekmektedir. Bunun yapılması halinde normun ömrünün daha uzun olacağını ve ideale daha yaklaşılabileceğini belirtmek mümkün olacaktır.

II) Hukuk-Ahlak İlişkisinde Kadının Yeri:

Toplumsal cinsiyet sadece kadının veya erkeğin toplum içindeki rolleri ya da kimlikleri ile ilgili değildir, çünkü insanların algılarını ve iletişimlerini etkilemekle kalmaz, aynı zamanda siyaset, ordu, hukuk, sağlık, eğitim gibi kurumlarla ve bunları üreten iktidar ilişkileriyle doğrudan ilgilidir ve toplumsal yaşamın her anına nüfuz eder⁸. Böyle olduğu içindir ki toplumsal cinsiyet ayrıktu gibidir, söküp atsanız da yine çıkar, çim ekseyiz, çimi kovar, çiçek ekseyiz arasından çıkar ve yayılır, bu denli etkin bir kavramdır, mülkiyet gibi toplumsal yaşamın var ettiği kategorilerden biridir.

Aslında dünya tarihi erkeklerin tarihi olarak yansıtılmamış olsaydı, hukukla ahlak arasındaki bağlantıdan bahsederken bir cinsiyet ayrımı yapmaya gerek kalmazdı. Kadınların

6 Kuçuradi, İoanna; “Etik İlkeler ve Hukukun Temel İlkeleri Olarak İnsan Hakları”, *HfSA*, No: 13, 2005, s. 40.

7 Kuçuradi, İoanna; “Etik İlkeler ve Hukuk”, *HfSA*, No: 8, 2003, s. 9.

8 Delice, Serkan, “Osmanlı’yı Bugün Nasıl Tefsir Ediyoruz? Tarih ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine Düşünceler”, *Cinsiyet Halleri*, Der.: Nil Mutluer, Varlık Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 80.

“aile kurması”, erkeklerin ise “devlet kurması”⁹ günümüzde de geçerliğini koruyan bir argümandır. Bu nedenle ahlak alanında da hukuki düzenlemelerde de erkek egemen yapının izleri görülmektedir. Batılı toplumlar bu izleri son yüzelli yıla yayılan bir dönemde kadın hareketinin kazandığı güce paralel olarak silmeye çalışmıştır. Türkiye’de ise kadın hareketi Batı ülkelerindeki gibi gelişmemiştir, ancak Cumhuriyet’in ilanından sonra yapılan resepsiyonlar, Avrupa Birliği’ne girebilmek için atılan adımlar kadınların büyük ölçüde kazanımlar elde etmelerine neden olmuştur. Ancak her ne kadar hukuki sistemimizde kadınlara erkek eşit de yerleşik toplumsal ahlak kuralları nedeniyle kadınlara daha farklı düzenlemeler yapıldığı, hukuki düzenlemelerle eşitlik sağlansa bile uygulamada bu eşitlik fikrinden sapmalar olduğu bir gerçektir. Bu sapmalar bazen erkeklerin kadınlara karşı koruma duygusundan –kadın annedir, kutsaldır gibi fikirlerden hareketle-, bazen da kadının erkeğin namusu olarak değerlendirmesinden, bazen da karşı cins olduğu için ve cinsel bir çağrışımı da bünyesinde barındırdığı için ortaya çıkmaktadır.

Bu bildiri çerçevesinde hukuk sistemimizdeki tüm farklılıklara tek tek değinmek mümkün olmayacaktır. Ancak verilecek bazı örnekler çerçevesinde erkek egemen ahlak anlayışının izlerinin bulunduğu düzenlemeler ele alınacaktır.

1. Anayasal Düzen ve Kadın:

Hukuk sistemimizde tüm insanlar eşittir, dolayısıyla kadınlara erkek de eşittir. Bu doğrultuda Anayasanın 10. maddesi yasa önünde kadınlara erkek arasındaki eşitlikten bahsetmektedir. Ayrıca devlet bu konuda bir yükümlülük yüklenmiş ve bu eşitliği yaşama geçirmesi gerektiği de yine anayasada belirtilmiştir. Ancak, Anayasanın 41. maddesinde ananın ve çocuğun “korunması” metin içine konulmuştur. Anayasanın 50. maddesindeki “küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunur” ifadesinden şu sonuçlara varabiliriz:

1. Kadınlar sözcüğü daha anayasada başlayan eril bakış açısını ispatlamaktadır.
2. Zayıf, muhtaç, düşkün durumda olanların korunması ahlaki bir ödevdir, nitekim Medeni Kanun da ilgili maddelerinde bu durumda olan yakınlarla, akrabalarla bakım ödevi de vermiştir (M.K. m. 364). Anayasanın çocuğun korunmasından söz etmesi anlaşılır bir durumdur, çünkü insan yavrusu diğer canlılarla karşılaştırıldığında en geç büyüyen bir türe aittir ve uzun zaman bakım ve korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Ancak annenin korunması, çocuk sahibi “kadının” korunması demektir ve çocuk sahibi “erkek” koruma altına alınmazken, kadının neden buna gereksinim duyduğu bir soru işareti olarak belirmektedir. Devlet iyi işleyen bir sosyal devlet olarak çocuk sahibi olan ailelere örneğin kreş olanağı sağlarsa, kadınlara erkek arasında iş yaşamında kadının aleyhine ortaya çıkan çok önemli bir fark kapanmış olacaktır.

9 İfade Serpil Sancar’a aittir. Bkz. *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti. Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.*

3. Anayasanın 50. maddesindeki ifade kadınlar açısından bir kez daha “zayıf”, “korunmaya muhtaç” oldukları yönündeki görüşü pekiştirmiş görünmektedir. Burada yine kadının erkekte farklı ele alınması ve onun korunmaya muhtaç olması, her ne kadar bu uğurda gerekenin yapılmaya çalışılması ahlaki bir iyi kavramını kendi içinde içerse de anayasada ifadesini bulan eşitlik ilkesine aykırı düşmektedir. Ancak bu maddede kadınların bedeni ve ruhi dengesizliği olanlarla aynı madde içinde ele alınmaları kanımca çok talihsiz bir yanlışlık olmuş, toplumsal eşitsizlik anayasa eliyle meşruiyet kazanmıştır.

2. Siyasal Yaşam ve Kadın:

Osmanlı döneminde az sayıda okumuş kadının zayıf da olsa bir kadın hareketi başlattığı bilinmektedir. Bu hareket daha çok medeni hakların savunulması merkezinde durmakta, siyasal hakların talebi sözkonusu olduğunda çekingen bir tutum izlenmektedir. Bu dönemde reformist olarak adlandırılacak ve kadınlara destek veren erkekler¹⁰ ise kadınların siyasete eşit katılımını pek de akıllarına getirmemişlerdir.¹¹

Bugünkü duruma bakarsak bu alanda birçok gelişmenin kaydedildiğini ifade etmek yerinde olacaktır. Ancak kadınların seçme ve seçilme hakkını birçok Batı ülkesinden önce kazanmış olmasına karşın somut duruma bakınca, toplumun yarısını oluşturan kadınların siyasi yaşamda varlıkları sınırlıdır, hiçbir zaman kadın temsilci sayısı meclisin yarısına ulaşmamıştır. Kadınlar siyasi partilerde partiye üye kayıt yapmak, kermes yaparak ekonomik katkıda bulunmak, seçim kampanyalarında mahalle çalışmaları yürütmek gibi tali işleri yürütmüşler, partinin karar alma mekanizmalarında ise varlıklarını gösterememişlerdir¹². Tüm engelleri aşıp da siyaset sahnesine çıkan bir kadın da, siyaset sahnesinde bir kadın gibi davranmak “kötü”, “zayıflık emaresi” olarak kabul gördüğünden kadını tüm özelliklerini bir yana bırakarak siyasi travestizmin içine düşmektedir.¹³ Ayrıca bu kadınların evli ve belirli bir yaşın üzerinde olmaları, görünümünde kadını özelliklerinde aşırıya kaçmaları¹⁴, kadın sorunlarından uzak durmaları, başarılarını tümüyle kendi azimlerine bağlamaları¹⁵ ve bu yolla başaramayan diğer kadınları suçlamaları da bu tezi desteklemektedir.

Kadınlar siyasal alanı yabancılayarak sosyalleştirildiklerinden siyasetle doğrudan ilişki kuramamışlardır. Kadınların seçme hakkını bile kullanırken eşlerinin siyasal tercihleri doğrultusunda hareket ettikleri saptanmıştır. Seçilme hakkı sözkonusu olduğunda siyasal

10 Zihnioğlu Yaprak, *Kadınsız İnkılâp, Metis Yayınları, İstanbul, 2003, s. 85-88. Erkoç, Nühket, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Cariyelik ve Kadın, Postiga, İstanbul, 2010, s. 121.*

11 Sançar, a.g.e., s. 154-155.

12 Alkan, Ayten/ Çakır, Serpil; “Osmanlı İmparatorluğu'ndan Modern Türkiye'ye Cinsiyet Rejimi: Süreklilik ve Kırılmalar”, 1920'den Günümüze Türkiye'de Toplumsal Yapı ve Değişim, Der.: Faruk Alpkaya, Bülent Duru, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2012, s. 202.

13 Altındal, Yonca; *Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2007, s. 1, 4.*

14 Güneş-Ayata, Ayşe; “Türkiye'de Kadının Siyasete Katılımı”, 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, Der.: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 308.

15 Güneş-Ayata, a.g.m., s. 310.

katılımda cinsiyet ayrımının erkekler lehine belirginleştiği fark edilmektedir: Milletvekili olabilmek için önce aday olmak gerekmekte, kadınlar partiler tarafından aday gösterilmekte¹⁶, bağımsız aday olmak için ise ciddi bir maddi külfeti karşılayabilecek durumda olmak gerekmektedir.¹⁷ Kadının depolitize olmasının nedenlerinin altında kız ve erkek çocuklarının yetiştiriliş tarzında kız çocuklar sözkonusu olduğunda namus kavramının öne çıkması, kızların evişlerine erkek çocukların ise dışarıdaki yaşama hazırlanması, eğitimi olmama, çalışma yaşamının içinde olmama -bu durumda ev ekonomisi de erkekte sorumludur, dolayısıyla ekonomik nedenlerden dolayı seçim yapamamaktadır-, toplumsal statü, aile yapısı, kadınların duygusal/erkeklerin mantıklı ve soğukkanlı davrandıklarına yönelik bir ayrımın yapılması gibi nedenler yatmaktadır.¹⁸ Bu nedenlerin toplumsal ahlakın bir görünümü olduğuna ise hiç kuşku yoktur.

3. Kadın ve Bedeni: Kürtaj

Kürtaj Batı ülkelerinde de ülkemizde olduğu gibi tıbbi, hukuki, ahlaki ve dini yönleriyle dönem dönem tartışılmış ve yasal olarak zor kabul edilmiştir. Kürtajın bir cinayet olduğu gerekçesiyle karşı çıkanlar ceninin potansiyel de olsa bir kişi olduğu görüşünde birleşirler, “öldürmeyeceksin” emrine karşı çıkmaya anlamına geldiği tezini savunurlar. Ancak korunan değer kadının istemediği bir hamileliği sürdürüp sürdürmeme kararını özgür iradesi ile verebilmesi ise, buna karşı çıkmak kadının kendi bedeni üzerindeki hakimiyetin elinden alınması ve bu konudaki karar verme hakkından yoksun bırakılması anlamına gelir.¹⁹ Burada en çok tartışmayı çıkaran da belki de tecavüz sonucu hamile kalan kadının durumudur. Şimdi vereceğim örnek hem engelli, hem reşit olmayan hem de tecavüz sonucu hamile kalan bir kıza ilişkin olacak: Sözkonusu olay yakın zamanda Edirne'de meydana gelmiştir. Sağır ve dilsiz aynı zamanda 14 yaşında olan bir genç kızın tecavüz sonucu hamile kaldığı anlaşılmış, bu olayda yargı kararıyla kürtaja karar verilmiş, genç kız koruma altına alınmıştır.²⁰ Bir başka çarpıcı örnek ise Isparta'dan. Tecavüz sonucu hamile kalan kadın, silah zoruyla kendisine tecavüz eden kişiyi öldürmüş, kafasını köy meydanına atmış, bebeği doğurmak istemediğini bildirmiş ancak kürtaj için yasal süre olan 20 hafta geçtiği için zorunlu olarak bebeği doğurmuştur. Mağdure doğacak bebeği istemediğini bildirmiştir, bunun üzerine bebeği devlet koruma altına almıştır.²¹

Her iki olayda da kürtajı isteyen kadının ahlaki yönden değerlendirilmesi ve kürtaj yöntemini istedikleri için eleştirilmeleri mümkündür. Ancak bu görüş kadını her ne olursa olsun doğurmaya zorunlu kılan bir görüştür. Hiç istemediği ve hatta zorla hamile kalan

16 Bilir, Faruk; *Siyasi Partilerde Parlemenin Adaylarının Belirlenmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 232-233.*

17 Araslı, Oya; *Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1972, s. 55.*

18 Eser, Hamza Bahadır/ Dinç, Mehmet; “Kadınların Siyasal Katılımını Artırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota Uygulamaları”, <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/demokrasi/demokrasi9pdf> (29.10.2011)

19 Billington, a.g.e., s. 29.

20 Bkz. “Tecavüz Sonucu Hamile Kalan Engelli Kız Kürtaj Olacak”, www.haberler.com. (12 Eylül 2012)

21 “Tecavüz Bebeği Devlet Korumasında”, <http://haber.mynet.com> (24 Kasım 2012).

kadınların çocuk sahibi olup olmamalarıyla ilgili karar, kadını birey olarak merkeze koyan görüş açısından bakıldığında kadına bırakılmalıdır.

4. Ölüme Bağlı Tasarruflar ve Ahlak Kuralları

Medeni Kanun bir yönüyle kadın erkek ilişkisinin etraflıca ele alındığı bir metindir. Aile hukukuna ilişkin olduğu gibi miras hukukunda da toplumsal ahlaka ilişkin bazı sınırlamalara rastlanmaktadır. Ölüme bağlı tasarruflarda eklenen şart yasaya veya ahlaka aykırıysa ölüme bağlı tasarruf hükümsüz olmaktadır.

Ölüme bağlı tasarruflarda en sık rastlanan ve sorun çıkaran ahlaka aykırılık örneklerin başında “metres vasiyetnamesi” diye adlandırılan, evli bir erkeğin fiili olarak birlikte olduğu, evlilik dışı ilişkide bulunduğu kişiye miras bırakması yönünde irade beyanında bulunması gelmektedir.²² Bu medeni hukukçular tarafından tartışılmış bir konu olarak önümüze çıkmaktadır. Burada korunan değer “evli kadın”, “aile”dir. Evli bir erkekle fiili bir birlik-telik içinde olan kadın her ne kadar gönül bağıyla bir erkeğe bağlanmış dahi olsa, evlilik birliğini sarsacak bir neden olarak ortaya çıkmış olduğundan kendisine miras bırakılması tartışma konusu olmuştur. Ancak son dönemlerde öğretide ve uygulama eskiden geçerli olan bu katı tutum yumuşamaya başlamış, evlilik dışı yaşam süren kişiye yapılan kazandırmanın ahlaka aykırılığı ancak belirli durumda kabul edilmiştir: Bu kazandırma sırf evlilik dışı ilişkiyi sürdürülebilmek için yapılmış olmasına ayrıca metresin de bu kazandırmadan haberdar olması şartına bağlı kılınmıştır.²³ Bu da ahlaki değer yargılarının zaman içinde tekrar gözden geçirilmesi anlamına gelen bir değişiklik olabilir, çünkü Batı toplumlarında fiilen birlikte yaşama olgusu büyük bir ivme kazanmıştır.

5. Annenin Evlilik Birliği İçinde Babayı Reddedememesi

Soybağı günlük yaşamın içinde pratik sonuçlara varılmasını sağlar. Soybağıyla hem çocuğun yararı gözetilir, hem de ailenin huzuru sağlanmış olur. Bizim hukuk sistemimizde çocuğu doğuran kişi annedir. Zaten başka ülkelerde kabul edilen taşıyıcı annelik kurumu yasalarımızda düzenlenmediğinden çocuğun annesinin kim olduğuna ilişkin bir hukuki sorun çıkmamaktadır. Evlilik birliği içinde doğan çocuğun babası karine olarak koca olarak kabul edilmiştir. Karineler aksi ispat edilmedikçe geçerliliği kabul edilen durumlara ilişkindir, bu nedenle bu durumda baba eğer gerçek baba değilse, soybağını reddetme en başta çocuğu doğuran kişinin kocasının hakkıdır. Eğer çocukla genetik bir bağılığı yoksa çocuğun kocaya bağlanmamasında, kocanın menfaati vardır.²⁴ Yasanın bu düzenlenme tarzında adil bir çözüm bulunduğu anlaşılmaktadır.

Ancak çocuğu doğuran kişinin yani annenin kocasıyla doğurduğu çocuk arasında bir soybağı ilişkisinin bulunmadığını iddia etme hakkı yoktur. Bu hak, Fransa’da ve İtalya’da ancak kocadan boşanıp çocuğun gerçek yani genetik babasıyla evlenme koşuluyla tanınmıştır.²⁵

22 Serozan, Rona/ Engin, Baki İlkay; *Miras Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 252.*

23 Serozan/ Engin, a.g.e. s. 252.

24 Serozan, Rona; *Çocuk Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 187.*

25 Serozan, a.g.e., s. 190.

Çocuğun babasının kim olduğu elbette günümüzün teknolojik olanaklarıyla saptanabilir, ancak babanın kim olduğunu teknoloji olmadan da –çok yüksek bir olasılıkla- anne bilir. Annenin bu hakkı kullanmasına imkân tanınmamasının altında yatan ne olabilir? Kadının evli iken bir başkasıyla birlikte olup çocuk doğurması kadının iffeti ile bağdaşmaz bir durum iken bir de üstelik bunu ifşa etmesi kabul edilebilecek bir şey değildir. Burada da toplum içindeki erkeğin zinasının kadınıkiyle karşılaştırılmayacak oranda farklı algılanması –toplumun yakın geçmişinde çok karılığın bulunması erkeklere hoşgörü gösterilmesinde etken olabilir²⁶⁻, kadının zina yapması halinde ona karşı daha sert ahlaki kodların devreye girmesi söz konusudur. Ancak burada çocuğun menfaatinin de dikkate alınması gerekmektedir.²⁷

6. Seks İşçiliği ve Hukuk:

Devlet kimi zaman kurallarıyla bireyleri nesneleştirilmekte ve homojen bir nüfusa sahip olarak yönetimi kolaylaştırmayı hedeflemektedir²⁸. Devletin çizdiği sınırlarla bazıları istisna olarak tanımlanmakta ve toplum dışına atılmaktadır. Bu onun eril niteliğini daha da ön plana çıkarmaktadır. Seks işçisi olarak çalışan kadınların durumu bunu gösterir niteliktedir.

Devlet, genelev adı verilen ve kadınların erkeklerin cinsel gereksinimlerini görmek üzere seks işçisi olarak çalıştıkları yerlerin varlığına izin vermekte, bu tür iş yeri açarlardan vergi toplamakta, bu yerlerdeki kadınların sağlığını denetim altında tutmak üzere yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Her şeyden önce devletin bu denli mahrem bir alanı düzenlemesi dikkat çekicidir.²⁹ Bu alanın devlet tarafından düzenleniyor olması namusa ilişkin genel toplumsal yargıların bir uzantısı olarak ortaya çıkmaktadır. Devletin ortaya koyduğu kurullarla kadın bedenini kadına ait olmaktan öte erkeğin hatta toplumun mülkiyetindeymiş gibi kodlandığından, seks işçisi olarak çalışan kadınlar bu kodun dışına çıkmış kabul edilmekte ve herkese ait bedenler olarak algılanmaktadırlar, bu şekilde namusa ilişkin ahlaki sınırlamalar kalkmaktadır³⁰. Yakın zamana kadar geçerli olan Ceza Yasasının 438. hükmündeki indirim de bunun bir tercümesi olarak görülmelidir³¹.

Bundan başka bir kadının çok sayıda (sayı belirtilmemiş) erkekle beraber olması, onun seks işçisi olduğu şüphesi yaratabilir ve bunun tespiti için habersizce takibe alınabilir. Kadının cinselliği veya cinsel davranışı toplumda görünür olmaya başladığı noktada, bütün yetkili kişiler kadının ait olduğu kategoriye bulup, onu bu kategoriye sokmak için alarına

26 Hatemi, a.g.e., s. 374.

27 Serozan, a.g.e., s. 191.

28 Revel, Judith; “Kimlik, Doğa, Yaşam. Üç Biyopolitik Yapıbozumu, Cogito, S.: 70-71, 2012, s. 11.

29 Hatemi devletin genelev işletilmesinin ahlaka aykırı olduğunu söylemektedir. Bu durumda işleten ahlaka aykırı bir faaliyette ise, buradan vergi toplayan devlet de bu duruma eşlik etmektedir. Bkz. Hatemi, Hüseyin; *Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976. 261- 262.*

30 Zengin, Aslı; *İktidarın Mahremiyeti, Metis, İstanbul, 2011, s. 32.*

31 1990 yılında yapılan değişikliğe kadar TCK 438. maddeye göre fahişeye yapılan tecavüzler ceza indirimi uygulanmaktaydı.

geçeceklerdir³². Devletin denetimi bununla kalmamaktadır: Sadece genelevde çalışan kadınlar buraya girebilmekte, başka kadınların bu mekâna girebilmeleri mümkün olamamaktadır, özellikle evli kadınlar buralarda çalıştırılmazlar, buna cinsiyet değiştirmiş erkekler de dahildir³³.

Bu alanda bilimsel bir çalışma yapmak için dahi -araştırmayı yapacak olanın kadın olması da etken olmuştur- geneleve girme izni alınmadığını yayımlanmış bir çalışmadan bilmekteyiz³⁴. Devletin bilimsel bir çalışmayı engelleyecek kadar burada sessiz kalmayı tercih eden bir tutum takınması, bu mahrem alanın sadece belirli bir kesim tarafından bilinmesini sağlarken, diğer yandan kadınların istismar edildiği bu alanı kontrol ettiğinin de çok bilinmemesini sağlamakta ve ayrıca kadınları da burada yaşananlara dair bilgiden uzak tutmayı, dolayısıyla “korumayı” amaçlamaktadır³⁵. Böylece devlet, korunması gereken vatandaşları fuhuştan uzak tutmaya çalışarak, bir kesimi sınırın içinde tutmakta, diğerlerini ise sınırın dışına çıkarmaktadır³⁶. Sınırın dışındakiler ise, aslında bu evlerden çıkamaz hale gelmektedir. Fuhuşla devletin ilişkisi, devletin fuhşa ilişkin gündelik eylemleri, biyo-iktidar ve egemenliğin nasıl işbirliği yaptığının ve cinsel bir işleyiş kazandığının da can alıcı göstergesi olmaktadır. Bu anlamda bu konu da kadın ve ahlak ile hukukun kesişme noktalarını göstermek açısından ilginç bir örnek oluşturmaktadır.

7. Kadının Soyadı:

Anayasa gibi Medeni Kanun da eşitliğe değinmiş ve madde 8’de “Her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde haklara ve borçlara ehil olmada eşittir” denilmiştir. Buradaki eşitliğin başka bir şart aranmaksızın hak sahibi olma yönünden olduğunu bir kere daha vurgularsak aynı kanunun 187. maddesini anlamak zorlaşmaktadır.³⁷ Bu maddeye göre, “kadın evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruya kocasının soyadı önünde önceki soyadını kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir”. Bu madde Medeni Kanun’un “Haklar ve Yükümlülükler” başlığı altında düzenlenmektedir. Bu maddenin eşlerin ortak hak ve yükümlülüklerinin bir parçası olarak değerlendirmek de toplumsal ahlakın izlerini takip etmek anlamına gelecektir. Buna göre aile soyadı kocaninkidir.

Uluslararası antlaşmaların yasa gücünde olduğu bir kere daha hatırlanırsa Türkiye’nin imza attığı Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme (CEDAW)’ye göre devlet evliliğe ve aile ilişkilerine ilişkin her türlü konuda kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere bütün önlemleri uygulamakla yükümlüdür. Aynı za-

³² Zengin, s. 105.

³³ Zengin, s. 33.

³⁴ Zengin, s. 37.

³⁵ Zengin, s. 57.

³⁶ Zengin, s. 78.

³⁷ Çakırca, Seda İrem; “Kadın Erkek Eşitliği Açısından MK. M. 187’nin Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2010, s. 716.

manda evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında kadınların erkeklerle aynı haklara ve sorumluluklara sahip olmaları ödevi ve soyadı açısından daha önemli olan (g) bendinde ise, bir aile adı seçme hakkı dahil olmak üzere karı kocanın aynı kişisel haklara sahip olmaları ödevi taraf devletlere yüklenmiştir. Eşlerin sadece kocanın soyadını aile adı olarak seçebilmesine imkan tanıyan Yeni Türk Medeni Kanun’unun anılan madde hükümlerine aykırılık oluşturduğu açıktır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve Parlamenterler Meclisi de üye ülkeler için kadının soyadı konusunda tavsiye kararlar çıkarmış ve CEDAW’ın uygulanmasını teşvik edici bir tutum almıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de sözleşmede soyadına ilişkin bir düzenleme yer almamasına rağmen verdiği kararlarla 8, 12 ve 14. maddeler ışığında kadının soyadı konusuna değinmiş ve ayrımcılık yapan devletleri mahkum etmiştir. Nitekim 16.11.2004 tarihinde “Ünal Tekeli Türkiye’ye Karşı” davasında ülkemiz de mahkum olmuştur.

Davaya konu olan olayda, davacı Ayten Ünal Tekeli avukatlık mesleğine başladığı andan itibaren Ayten Ünal olarak tanınan, ancak evlenmesiyle birlikte eski MK.m.153 uyarınca Ayten Tekeli olarak anılmak zorunda kalan bir Türk vatandaşdır. Mahkemeye başvuran davacı yerel mahkemelerin yalnızca kızkılık soyadını kullanmasına izin vermemelerinin özel hayatını koruma hakkına müdahale teşkil ettiğini iddia etmiştir. Ayrıca, yalnızca evli erkeklerin evlendikten sonra da ailesinin soyadlarını taşıyabilmesinin ayrımcılık olduğunu ileri sürmüştür. Bu bağlamda, tek başına ve 14. maddeyle ilişkili olarak Sözleşme’nin 8. maddesine dayanmaktadır.³⁸

Evlenmeden önceki soyadı olan Ünal’ı kullanmak üzere yerel mahkemeye başvuran davacının bu talebi reddedilmiş ve yerel mahkemenin davanın reddine dair kararı Yargıtay tarafından onanmıştır. Bu sırada 1997 tarihinde eski MK. m.153’e eklenen bir fıkra ile evli kadına evlenmeden önceki soyadını kocanın soyadı önünde taşıma imkanı verilmiştir. Ancak davacı sözkonusu değişikliğin kendisinin soyadı olarak yalnızca evlenmeden önceki soyadını kullanabilme yönündeki talebini karşılamadığını düşündüğü için bu olasılıktan yararlanmamayı tercih etmiştir.

Mahkeme, başvuranın, özel çevrelerde ve kültürel ya da siyasi etkinliklerde tanıdığı kendi soyadı olan Ünal’ı kullanmasına izin verilmemesinin, mesleki olmayan etkinliklerini de büyük ölçüde etkilemiş olabileceğini dikkate almıştır. Bu sebeplerle mahkeme başvuranın mağdur olduğuna karar vermiştir. AİHM davanın kapsamının 8. maddeye girdiğini belirtirken bu maddenin adlara dair net bir hüküm getirmediğini, ancak yine de kimlik belirleme ve aile bağı aracı olarak insanın adının özel ve aile yaşamını ilgilendirdiğini yinelemiştir. Mahkeme, adların kullanımını düzenlemede kamu menfaatinin bulunması ihtimalinin, kişinin bir dereceye kadar başkalarıyla ilişki kurma hakkını da kapsadığı kabul edilen adını, özel ve aile hayatı alanının dışında bırakmak için yeterli olmadığını altını,

³⁸ AİHM’nin 16.11.2004 tarihli Ünal Tekeli-Türkiye Davası kararının ADBİGM’ce yapılan çevirisidir.

“Burghartz İsviçre’ye Karşı” kararına yaptığı atıfla da çizmiştir.³⁹

AİHM, Sözleşme’nin 8. maddesiyle beraber düşünüldüğünde 14. maddeye uygunluk üzerinde de ayrıntılı olarak durmuştur. Öncelikle tarafların iddiaları incelenmiştir. Başvuran, Türk yasaları tarafından erkeklerin kendi soyadlarını kullanmasına izin verilmesine karşın, yetkililerin evlendikten sonra kızlık soyadını kullanmasına izin vermemesinden şikayet etmiştir. Bunun cinsiyete dayalı bir ayrımcılık olduğunu ve Sözleşme’nin 14. maddesiyle beraber düşünüldüğünde 8. maddeyi ihlal ettiğini öne sürmüştür.

Mahkeme, kararında Türkiye’yi saptadığı ihlallerin sonuçlarını hangi şekilde ortadan kaldıracığına ilişkin serbest bırakmış olsa da, kararda yukarıda açıklanan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve Parlamenterler Meclisi karar ve tavsiyelerine atıf yapmıştır. Dolayısıyla Türkiye bu karar ve atıflara uygun bir düzenleme yapmalıdır.

Günlük hayatta soyadın değişmesi oldukça sıkıntı yaratan bir durumdur. Kadının iş çevresinde yeni bir soyadıyla tanınmasını gerektirmekte, kredi kartlarından faturalara, nüfus cüzdanından pasaporta kadar birçok değişikliği beraberinde getirmektedir. Bu durum boşanma halinde de sorun olabilmektedir, çünkü kadının boşandığı eşinin soyadını kullanmaya devam etmeyi istemesi kocanın rızasına bağlıdır ve bu rıza verilmediğinde ve özellikle de ortak bir çocuğun bulunduğu hallerde sorun yaratabilmektedir.

8. Namus ve Kadına Yönelen Şiddet:

Kadına yönelik şiddet bir şiddetten sözedilmesi ve kadını bu anlamda koruyacak yasalar konulması aslında toplumsal ahlakla hukukun karşı karşıya kaldığı bir kesişme noktasını ortaya koymaktadır. Toplumsal ahlak kadının şiddetle terbiye edileceğini varsayabilir, bu hakkı erkeğe verebilir ve bunu her ailenin kendi sorunu olarak kabul edebilir. Bu bakış açısı emniyet teşkilatına kadar uzanırsa polis “aile kavgasına” müdahale etmemekte, tutanak düzenlemekte ve kadınlar korunma taleplerinde yalnız kalmaktadırlar.⁴⁰ Tüm kadın hareketlerine, çıkarılan yasaya rağmen kadınların bir kısmı hala erkeklerin bazı durumlarda eşlerini dövebileceğine ilişkin bir görüşü korumaktadırlar.⁴¹ Ancak insan haklarına dayanan bir bakış açısıyla kimsenin şiddete, işkenceye maruz kalması mazur görülmez. Bunu engellemek için de getirilecek çözüm hem hukuki düzenlemeler yapmak hem de toplumun şiddeti “kötü” kabul etmesi için gereken toplumsal dönüşümü başlatmak ve her türlü yolu kullanmaktadır (medya, eğitim kurumları gibi).

Türkiye’de de gerek namus adı altında işlenen cinayetlerle, gerek sudan nedenlerle çıkan aile kavgalarında aile içi şiddete uğrayan kadınlar, sıklıkla karşılaşılan bir hukuki ve toplumsal sorundur. Yine de kadınların uğradığı bu şiddetin önlenmesine ilişkin yasa ancak 1998’de çıkarılabildiği.

39 Çakırca, a.g.m., s.725.

40 Hablemitoğlu, Şengül; *Toplumsal Cinsiyet Yazıları, Kadınlara Dair Birkaç Söz, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2004, s. 228.*

41 *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/belgeler.htm*

Ülkemizde uzun zamandan beri her gün kadınların şiddete uğramaları, eski ve hal-i hazırdaki eşleri tarafından dövülmeleri ya da öldürülmeleri gazetelerin üçüncü sayfalarını süslemeye devam etmektedir. 2005 ile 2011 yılları arasında 4190 kadın erkekler tarafından öldürülmüştür.⁴² Bu durumda yasayla da kadınların yeteri kadar korunmadığı sonucuna varmak mümkündür. Burada görüldüğü gibi her ne kadar yasa ideal olana yaklaşmak istemişse de toplumsal ahlak buna izin vermemiştir.

9. İş Yaşamı ve Kadın:

Sadece Türkiye’de değil, Batı ülkelerinde de kadının çalışma hayatına katılması ve erkeklerle eşit koşullarda çalışması Sanayi Devrimi’nden bu yana gelen bir sorundur ve çözümlendiği söylenemez.

Türk toplumunda kadınların çalışması Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra söz konusu olmuş, erkek nüfusunun eksilmesi kadınların çalışmaları yönünde bir zorunluluğu doğurmuştur. Ancak genel toplumsal beklenti, kadının çalışmaması, evde çocukların ve varsa yaşlıların bakımı ve ev düzeni ile ilgilenmesi yönündedir. Cumhuriyetle birlikte gelen modernleşme ise kadını hemşirelik, öğretmenlik gibi işlere yönlendirmiştir. Kamu refahını sağlamaya yönelik önlemlerin yokluğu ya da zayıflığı, kadınların çocuklar, hastalar, engelliler ve yaşlılarla ilgili olarak yüklendikleri bakıcı rollerinin devam etmesinde etkili olmuştur.⁴³ Nitekim kadınların evde yaptıklarına benzeyen, bu işlerin uzantısı sayılabilecek işlere yönlendirmeleri de bunu kanıtlar niteliktedir: Örneğin ilk akla gelen doktor olmaları değil, hemşire olmalarıdır çünkü doktorluk uzun ve bilimsel bir eğitim gerektirmekte, oysa hemşirelik kadınların zaten yüzyıllardır yapmakta olageldikleri bakıcılık faaliyetinin bir uzantısı olarak görülmektedir.^{44, 45}

Türk kamu yönetiminde kadın görevliler üzerine 1978’de yapılan bir araştırmada, katılımcılara kadınların yüksek kademelerde bulunmamasının nedeni ile ilgili dokuz neden

42 *İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi, Kadına Yönelik Şiddet Raporu, http://doc-0s-64-docviewer.googleusercontent.com/viewer/securedownload/10fs1cjloupn0p6pa9jshl81e4661r4/sqdo65omfuqqjs*

43 *Kandiyoti, Deniz, “Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözümlemesine Dair Yönelik Notlar, Cariyeler Bacılar Yurttaşlar, Metis Yayınları, İstanbul, 1997, s. 171. Ayrıca Bkz. Kadioğlu, Ayşe; “Cinselliğin İnkârı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadınları”, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Tarih Vakfı yayınları, İstanbul, 1998, s. 94.*

44 *Bu konuda daha geniş bilgi için Bkz.Şimşek-Rathke, Leyla; Düünden Kalanlar: Türkiye’de Hemşirelik ve GATA TSK Sağlık Meslek Lisesi Örneği, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.*

45 *Bu sadece bugünün Türkiye’sinin sınırları içinde değil, başka coğrafyalarda da böyledir. Modernleşme isteyen birçok ülke işe eğitim ve sağlık kurumlarından başlamakta, bu da doğrudan toplumsal cinsiyete dokunan uygulamalara zemin hazırlamaktadır. 1832’de Mısır’da kurulan ilk devlet okulunun ebelik okulu olması, yine buranın yönetimi tarafından oluşturulmaya çalışılan sağlık politikalarının bir parçası olarak görünmekte ve erkek, kadın, çocuk tüm halkın fiziksel açıdan daha iyi olmasına yarayacak politikalar olarak sunulmaktadır. Kadınlar açısından ortaya çıkan doğrudan sonuç ise doğum yandaşı bir görüşün geliştirilmesi, kadınların üreme kapasitesinin kadınlar tarafından denetlenebileceğinin yadsınması ve devlet denetiminin kadın bedenleri üzerinde artması şeklinde olmuştur. Kadının annelik işlevleri yüceltilirken, özerkliği reddedilmiştir (Hatem, Mervat F., “19. Yüzyıl Mısır’ında Sağlık Mesleği ve Kadın Bedeninin Denetlenmesi”, Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları, Ed.: Madeleine C. Zilfi, Çev.: Necmiye Alpay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000, s. 64-68).*

verilmiş ve bu nedenleri sıralamaları istenmiştir. Araştırma sonucunda kadın görevlilerin çalışma yaşamlarının sürekli olmayışı, evlenen ve çocuk sahibi olan kadınların iş yaşamından ayrılmaları nedeniyle kendilerine üst düzey kademelerde rastlanmadığı yolundaki kanaat baskın çıkmıştır. Katılımcılar, kadınların üst düzey görevlere yükselememelerinin ikinci nedeni olarak geleneksel ve toplumsal tutumlar olduğunu belirtmişlerdir.⁴⁶ TÜİK tarafından 2006 yılında yapılan araştırmada ise kadınların asli görevlerinin çocuk bakımı ve ev işi olduğunu söyleyenlerin hemen ardından, kadınların çalışmasının gelenek ve göreneklere aykırı olduğunu dile getiren bir grup bulunmaktadır.⁴⁷ Görüldüğü üzere, kadınların çalışma yaşamıyla ilgili veriler son 30 yılda çok fazla bir şey değişmemiştir ve kadınların işe alınmasından yükselmelerine kadar her aşama için cinsiyetçi ve kadın-erkek eşitliğini bozan bir tutum vardır. Ancak bunun yanında yüksek kademelere ulaşacak kalifiye bir kadın nüfusunun olmadığını unutmamak gerekir. Bu neden, ekonominin düşük ücretli kesimlerinde, yarı-zamanlı veya geçici işlerde, sendikalaşmamış küçük atölyelerde ya da ev merkezli, örgütlenmemiş ve sosyal güvenceden yoksun bir şekilde başka faaliyetlerde istihdam edilmeye hazır kadın işçi arzını genişletmiştir⁴⁸. Ekonomik dengeler değişse de kadınların Türkiye’de çalışabilmek için eşlerinden izin almaları zorunluluğu 1992’ye kadar devam etmiştir.

Kadınların çalışmasına yönelik bir başka cinsiyetçi tutum ise, gece çalıştırılan kadın işçilere yöneliktir. Yasal düzenleme anayasaya uygun bir şekilde düzenlenmiş ve kadın işçilerin gece çalışmaları halinde korunup kollanması amacı gözetilmiştir.

Bir işyerinin işçiler için getirilmiş sınırlamalara uymak kaydıyla vardiyalar halinde işçi çalıştırmak suretiyle 24 saat sürekli faaliyette bulunması mümkündür. 1475 sayılı eski İş Kanunu kadınların gece çalıştırılmalarını yasaklamışken, 4857 sayılı yasa ile yasak kaldırılmış ve 18 yaşını doldurmuş kadın işçilerin gece vardiyasında çalıştırılmaları özel bir yönetmelikle düzenlenmiştir.⁴⁹ Buna göre kadın işçiler 7.5 saatten fazla çalıştırılmaz, kadın işçilerin ikametgahlarına en yakın merkezden işyerine götürülüp getirilmeleri işverenin yükümlülüğüdür, altı ayda bir tekrarlanmak üzere kadın işçilerin çalıştırılabileceklerine dair sağlık raporu şarttır, kadın işçinin isteği üzerine gece çalıştırılması, kocasının çalıştığı gece postasına rastlamayacak şekilde düzenlenir ve aynı işyerinde çalışan karı kocanın aynı gece postasında çalışma istekleri işverence olanak oranında karşılanır. Erkek işçiler bakımından işverenin servis sağlaması ve altı ayda bir sağlık raporu alınması yükümlülüğü yoktur. Sağlık raporu kadının erkekten daha zayıf olduğunu ima ederken, servis yükümlülüğü ise “namuslu” kadınların gece vakti sokakta bulunmamları gerektiğine ilişkin toplumsal bir ahlak kuralına dayanmaktadır. Ayrıca bu düzenleme ile yapılmak istenen

46 Çitçi, Oya; “Türk Kamu Yönetiminde Kadın Görevliler”, *Türk Toplumunda Kadın*, Der.: Nermin Abadan-Unat, Genişletilmiş 2. Bası, Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları, Ankara, 1982, s. 246.

47 http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=41&ust_id_11

48 Kandiyoti, s. 171. Ayrıca Bkz. Özyeğin, Gül, *Başkalarının Kiri-Kapıcılar, Gündelikçiler ve Kadınlık Halleri, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.*

49 Bkz. 8.9.2004 tarihli 25548 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan *Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılmaları Hakkında Yönetmelik.*

çalışmak isteyip de gece çalışmaktan çekinen kadınlar için pozitif ayrımcılık yapmaktır.

Sonuç:

Ahlak da hukuk gibi belirli değer yargılarına yönelmektedir. Hukuk kurallarında olsun ahlak kurallarında olsun, ortaya çıkan kurallar konsensüsle oluşmaktadır. Bir norm hakkında konsensüs olması, çoğunluğun görüşünü yansıtır olması, her zaman onun demokratik olduğu anlamına gelmediği gibi, epistemolojik ve değersel özellikleri de yansıtmayabilir. Konsensüsle veya oyçokluğuyla oluşturulan bir normun insan haklarına aykırı olması mümkündür.⁵⁰ Bu düşünceden hareketle değerlendirilecek normun her şeyden önce cinsiyet farkı da gözetmeksizin adil, eşitliği sağlayan ve insan haklarına uygun olması gerekmektedir. Ahlakla kadınların yüzyıllar boyu sınırlandırıldığı, dört duvar arasına hapsedildiği bilinmektedir. İnsan hakları adına yapılan ve etkisi tartışılmaz olan Fransız Devrimi ve bu devrimin alt yapısını hazırlayan düşünürler dahi kadınların haklarından söz etmemişlerdir. Kadının yeri çocuklarının ve kocasının yanı sıra olmuştur ve bu özel alandan kamusal alana kadının çıkması oldukça zorlu bir süreci işaret etmektedir. Sanayi devrimi, savaşlar toplumsal dengeleri alt-üst edince kadın da toplumda daha fazla görünür olmuştur. “Erkekler” erklerini kaybetme tehdidini görünce iki silah yardımı yetmişmiştir: Biri ahlak, diğeri ise hukuktur, ki norm koyucular erkekler olduğundan bunu yapmak çok da güç olmamıştır.

Bizim hukuk sistemimizde özellikle son on yıllarda kadınla erkeğin arasında ahlak adına yaratılan farklılıkların çok azaldığını, bunların kanunlardan ayıklandığını eklemek gerekir. Eril ahlakın ürünü olan “erkeğin aile reisi olması”, “çocuklarla ilgili kararlar almada son sözü söylemesi”, “bekaret kontrollerinin yapılmasına cevaz verilmesi”, “evlenme vaadiyle kızlık bozma suçu” gibi suçların varlığı, “kadınların pantolon giyme yasağı” artık hukuki sistemden çıkarılmıştır. Bunlarda amaç kadın-erkek eşitliğini sağlanmasıdır ve eğer eşitlik bozulacaksa, bu kadınların pozitif yönde kayırılmaları şeklinde olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alkan, Ayten/ Çakar, Serpil; “Osmanlı İmparatorluğu’ndan Modern Türkiye’ye Cinsiyet Rejimi: Süreklilik ve Kırılmalar”, 1920’den Günümüze Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim, Der.: Faruk Alpkaya, Bülent Duru, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2012.
- Altındal, Yonca; *Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2007.*
- Aral, Vecdi; *Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992.*
- Araslı, Oya; *Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekili Adaylığı, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1972.*

50 Kuçuradi, “Etik İlkeler ve Hukuk”, s. 8.

- Berktaş, Fatmagül; *Tektanlı Dinler Karşısında Kadın, Metis Kadın Araştırmaları, No: 8, İstanbul, 2000.*
- Bilir, Faruk; *Siyasi Partilerde Parlamento Adaylarının Belirlenmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007.*
- Billington, Ray; *Felsefeyi Yaşamak, Çev.: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011.*
- Çakırca, Seda İrem; “Kadın Erkek Eşitliği Açısından MK. M. 187’nin Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2010.
- Çitçi, Oya; “Türk Kamu Yönetiminde Kadın Görevliler”, *Türk Toplumunda Kadın, Der.: Nermin Abadan-Unat, Genişletilmiş 2. Bası, Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları, Ankara, 1982.*
- Dabin, Jean; *Théorie Générale du Droit, Etablissements Emile Bruylant, Bruxelles, 1953.*
- Erkoç, Nükhet, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Cariyelik ve Kadın, Postiga, İstanbul, 2010.*
- Eser, Hamza Bahadır/ Dinç, Mehmet; “Kadınların Siyasal Katılımını Artırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota Uygulamaları”, <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/demokrasil-demokrasi9pdf> (29.10.2011).
- Güneş-Ayata, Ayşe; “Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı”, *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, Der.: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.*
- Hablemitoğlu, Şengül; *Toplumsal Cinsiyet Yazıları, Kadınlara Dair Birkaç Söz, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2004.*
- Hatem, Mervat F., “19. Yüzyıl Mısır’ında Sağlık Mesleği ve Kadın Bedeninin Denetlenmesi”, *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları, Ed.: Madeleine C. Zilfi, Çev.: Necmiye Alpay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000.*
- Hatemi, Hüseyin; *Hukuka ve Ahlakı Aykırılık Kavramı ve Sonuçları, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976.*
- Kadioğlu, Ayşe; “Cinselliğin İnkârı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadınları”, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Tarih Vakfı yayınları, İstanbul, 1998.*
- Kandiyoti, Deniz, “Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözülmesine Dair Yönelik Notlar, Cariyeler Bacılar Yurttaşlar, Metis Yayınları, İstanbul, 1997.
- Kuçuradi, İoanna; “Etik İlkeler ve Hukuk”, *HFSA, No: 8, 2003.*
- Kuçuradi, İoanna; “Etik İlkeler ve Hukukun Temel İlkeleri Olarak İnsan Hakları”, *HFSA, No: 13, 2005.*
- Öktem, Niyazi; “Antik Yunan Felsefesi”, *İ.Ü.H.F.M., C.: 39, S.: 1-4, 1974.*
- Özyeğin, Gül, *Başkalarının Kiri-Kapıcılar, Gündelikçiler ve Kadınlık Halleri, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.*
- Revel, Judith; “Kimlik, Doğa, Yaşam. Üç Biyopolitik Yapıbozumu, Cogito, S.: 70-71, 2012.
- Sancar, Serpil; *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti. Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar,*

- *İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.*
- Serozan, Rona; *Çocuk Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005.*
- Serozan, Rona/ İlkay, Baki İlkay; *Miras Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.*
- Şimşek-Rathke, Leyla; *Dünden Kalanlar. Türkiye’de Hemşirelik ve GATA TSK Sağlık Meslek Lisesi Örneği, İletişim Yayınları, İstanbul.*
- Tepe, Harun; “Hukuk ve Etik: Hukukun Etik Temelleri”, *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, İstanbul Barosu Yayınları, 2005.*
- Üskül, Zeynep Özlem; *Bireyciliğe Tarihsel Bakış, Büke Yayınevi, 2003.*
- Işıktaç, Yasemin; *Hukuk Sosyolojisi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2008.*
- Zengin, Aslı; *İktidarın Mahremiyeti, Metis, İstanbul, 2011.*
- Zihnioğlu Yaprak, *Kadınsız İnkılâp, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.*

İNTERNET KAYNAKLARI

- http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=41&ust_id_11 (24.11.2012).
- “Tecaviüz Bebeği Devlet Korumasına”, <http://haber.mynet.com> (24 Kasım 2012).
- “Tecaviüz Sonucu Hamile Kalan Engelli Kız Kürtaj Olacak”, www.haberler.com. (12 Eylül 2012).
- İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi, Kadına Yönelik Şiddet Raporu, <http://doc-0s-64-docviewer.googleusercontent.com/viewer/securedownload/10fs1cjloupn0p6pa9jsh-l81e4661r4/sqdo65omfuqqjs>.
- Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, <http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/belgeler.htm>